

gyógyászati eszköz, könyv és sok egyéb hasznos adomány volt. Ezeket magánszemélyekhez és intézményekhez továbbították.

A Karitás Szervezet létrejött Kárpátalján szintén a Ferences Rend kezdeményezésére indult meg az 1990-ben. Jelenleg nemcsak a nagyvárosokban, hanem az apró falvakban is működik. A gyermekvédelem területén a Szervezet a következő feladatok végzését vállalja:

- gyermekotthonok, gyógycentrumok, óvodák létrehozása, irányítása;
- a devianciák megelőzése érdekében tréningek szervezése, info-szolgálat működtetése;
- a társadalmi fejlődés érdekében szociális központok, varrodák, mini-pékségek kialakítása;
- ingyenkonyha, gyógyszertárak, ruhaosztás rendszeres jelleggel.

Hasonló tevékenységet folytat a református, valamint a görög katolikus egyház is. A református egyház segítő tevékenysége a helyi gyülekezetek részvételével egészül ki. Kárpátalján kiemelkedő az egyházak gyermekvédelmi tevékenysége, mely az utóbbi évtizedben jelentős eredményeket mutatott fel. A gyermekvédelem részét képezi az óvodai ellátás megszervezése is, valamint a családsegítés. A térség speciális gyermekvédelmi gyakorlata a nyugati szemléletet tükrözi: a gyermekek érdekei állnak a középpontban, az ellátás differenciált, sokoldalú, korszerű.

Összegzés

Ukrajna – mint a Szovjetunió egyik utódállama – egy sajátos fejlődési utat mutat a szociálpolitika rendszerét tekintve. Ennek hátterében komoly gazdasági, szociális, politikai okok húzódnak, valamint az egykori szocialista rendszer következményeként megmaradt és bevált módszerek, mechanizmusok és szemlélet. A kilencvenes évek elején bekövetkezett rendszerváltás – komoly krízise mellett – Ukrajna számára is meghozta a demokratikus fordulatot. Ennek egyik példája lehet a társadalmi szervezetek újjáalakulása, többek között az egyházak és egyéb nonprofit szervezetek működése e térségben. Mivel a nonprofit szervezetekről általában elmondható, hogy egy-egy probléma vagy társadalmi szükséglet megoldását szorgalmazzák, a megváltozott társadalmi-gazdasági-politikai viszonyok között valóban nagy szükség volt ezen szervezetekre.

Ukrajna gyermekvédelmi helyzete a kilencvenes évek hazai gyakorlatához hasonlítható. Ukrajna a társadalmi- gazdasági helyzet adta lehetőségek között igyekszik lépést tartani az előtte járó, fejlettebb országok példáival. Érzékelhető egyfajta pozitív elmozdulás, fejlődés a rendszer egészét tekintve, ugyanakkor hiányzik egy átfogó, komplex reformtervezet és jogi szabályozás.

Barta Ágnes & Rákó Erzsébet

Tanulási motivációk a hátrányos helyzetű gyerekek körében*

Mint a szakirodalomból is ismert, a cigány tanulók helyzetével foglalkozó kutatások eredményei szerint a cigány tanulók iskolai pályafutását meghatározó tényezők igen összetet-

* Részlet a szerző *A cigány tanulók kommunikációs problémái az oktatási folyamatban* című kutatási jelentéséből.

tek.¹ A társadalmi átlaghoz képest az iskoláztatási hagyományok hiánya még napjainkban is jellemző a cigányságra, ami a családi szocializációban sajátos elemként jelenik meg. A szocio-kulturális különbségek is nagymértékben befolyásolják az iskolai sikert, illetve sikertelenséget, különös tekintettel az eltérő nyelvi szocializáció során kialakuló kommunikációs különbségekre.²

Kutatásunk jelenlegi szakaszában 137 cigány család és 100 magyar család – kérdezőbiztosok segítségével felvett – kérdőíves vizsgálatának eredményeiből, 259 tanulói kérdőív adataiból, valamint az interjúk elemzéséből emelünk ki néhány fontosnak vélt összefüggést. A kutatást Észak-Magyarország hátrányos helyzetű iskoláiban végeztük, a cigány és a nem cigány gyermekek hasonlóan rossz szocio-kulturális környezetből érkeztek.

Munkamegosztás, tevékenységelemzés

A vizsgálat során 27 tevékenységet kellett családtagokhoz kötni. A család eltartásáról való gondoskodás a minta egyharmada szerint az apa feladata, a minta egyhatoda szerint az anya feladata, míg az anya és apa együttes feladataként határozta meg 62 százalék. Jelentős különbség van az anyai szerepek és az apai szerepek megítélésében, a válaszadók 82 százaléka szerint a családról való gondoskodás a főzéstől a hivatalos ügyek intézéséig (a segélykérést is ideértve) az anya feladata, míg az apa feladataként csak 15 százalék jelölte meg. A fizikai tevékenységek közül a lakásban végzett javítások, illetve a tüzelő beszerzése dominánsan az apa feladata, míg minden más, a gyerekekkel való foglalkozás különösen az anya feladata. A teljes mintától jelentős eltérést egyik csoport sem mutat.

Úgy tűnik, hogy mind a cigány családokban, mind a magyar családokban a felsorolt tevékenységek elsősorban az anyához tartoznak. Az anya szerepének hangsúlyozása a munkamegosztásra vonatkozó válaszokban más ide vonatkozó kutatások eddigi eredményeihez képest is magasnak tűnik.³ Érdemes kiemelni, hogy mind a cigány, mind a magyar családokban a hivatalokkal való kapcsolattartás minden formája az anya feladatának minősül. Ha ezt az eredményt összevetjük a szülők iskolai végzettségével, láthatjuk, hogy az anyák alacsony iskolázottsága nem akadályozza annak, hogy a családdal kapcsolatos összes fontos tevékenységet és felelősséget vállalják. Ha külön elemezzük a gyerekekkel kapcsolatos tevékenységek közül azokat, amelyek az iskoláztatással függenek össze (szülői értekezletre járás, tanulás ellenőrzése stb.), akkor az anyák szerepe még jelentősebbé válik. (A teljes mintában közel 90 százalékos arányt képvisel.) A szülői értekezletre járás 95 százalékban az anyák feladata. Adataink megegyeznek *Forray & Hegedűs 1998*-ban közölt vizsgálati eredményével, valamint Babusik Ferenc 1999-es elemzésével.⁴

A magyar családokban a különbség az anya és az apa iskolával kapcsolatos feladataiban csak tendenciaszerű, míg a cigány családokban az anya szerepe domináns. A teljes mintában és a cigány családokban is megjelenik az anya és az apa közös tevékenysége, viszont nem jelenik meg más családtagok feladatvállalása. Megerősítik a tendenciát a tanulók e kérdéskörben adott válaszai is, de az értékelhető adatok száma igen kevés.

1 Havas G., Kemény I. & Liskó I. (2001) *Cigány gyermekek az általános iskolákban*. Budapest, Oktatáskutató Intézet. Kutatás közben 231.

2 Brandis, W. & D. Henderson (1970) Social Class, Language and Communication. In: B. Bernstein (ed) (1970) *Language, Primary Socialization and Education*. Volume I. London.

3 Forray R. K. & Hegedűs T. A. (1998) *Cigány gyermekek szocializációja*. Budapest, BME.

4 Babusik F. (1999) *Kutatás az ózdi régió roma népessége körében*. Budapest, Delphoi Consulting.

Az iskolához való viszony

Az iskolához való viszony megismerését a legmagasabb iskolai végzettség, mint cél megjelenítésével kezdtük. A cigány családok szakmunkás-bizonyítványt, érettségít és befejezett általános iskolát jelöltek meg a minta 70 százalékában, amiből a teljes minta egyharmada a szakmunkás végzettséget tartotta elérhetőnek. A magyar családoknál a felsőfokú végzettség, az érettségi és a szakmunkás-bizonyítvány jelent meg célkitűzésként 66 százalékban, amelyen belül a teljes minta egynegyede vélte a felsőfokú végzettséget elérhetőnek. A két csoport között jelentős a különbség, a magyar családok képzettség iránti igénye magasabb, mint a cigány családoké (4. táblázat).

1. táblázat: Szülők válaszainak megoszlása gyermekük iskolai végzettségére vonatkozóan

Végzettség	Teljes minta %-ában (N=237)	Cigány válaszadók %-ában (N=137)	Nem cigány válaszadók %-ában (N=100)
Befejezett általános iskola	12,5	13,0	11,0
8 általános és tanfolyam	7,0	9,8	3,0
Szaktmunkás-bizonyítvány	31,6	39,9	22,0
Érettségi	10,2	8,9	13,0
Érettségi és szakmunkás	19,5	22,3	17,0
Technikus	2,3	0,7	5,0
Felsőfokú végzettség	14,5	5,4	27,0
Egyéb	2,4		2,0
Összesen:	100,0	100,0	100,0

A kapott eredmények megegyeznek számos kutató adataival. Ugyanerre a kérdésre adott tanulói válaszok jóval nagyobb szóródást mutatnak, mint a szülők elképzelései.

2. táblázat: Tanulók válaszainak megoszlása a tervezett iskolai végzettség szerint

Végzettség	Teljes minta %-ában (N=259)
Befejezett általános iskola	5,1
8 általános és tanfolyam	9,5
Szaktmunkás-bizonyítvány	28,5
Érettségi	14,6
Érettségi és szakmunkás	15,4
Technikus	3,2
Felsőfokú végzettség	19,4
Egyéb	4,3
Összesen:	100,0

A tanulók közel 15 százaléka megelégszik a befejezett általános iskolával és esetleg valamilyen tanfolyammal, ugyanennyien szeretnének érettségít is. A tanulók közel 30 százaléka szakmunkás-bizonyítvány elérését tűzi ki célul, míg 20 százalékuk felsőfokú végzettséget. Ha a magasabb iskolai végzettséget, mint célkitűzést összevontan kezeljük, akkor az érettségi, az érettségi és a szakmai végzettség, valamint a felsőfokú végzettség együttesen a minta felének jelent elérhető célt (52,6 százalék). Az általános iskola és a szakmunkás-bizonyítvány 43 százalékuk számára fontos. A 253 tanuló válasza összhangban vannak a szüleik által nekik szánt iskolai végzettség szintjével (2. táblázat).

A következő kérdés az iskolával szembeni elvárásokat rangsoroltatta.

3. táblázat: Mit vár gyermekei iskolájától? (a válaszok rangsora alapján)

Szempontok	Cigány válaszolók (N=137)	Nem cigány válaszolók (N=100)	Összesen (N=237)
Tudás növelése	1,3	1,3	1,3
Valamilyen munkára való felkészítés	2,6	3,2	2,9
Jellemnevelés, erkölcsi tartás	3,2	2,4	2,8
Fizikai erő, ügyesség	3,9	4,5	4,1
Jogait gyakorolni tudó állampolgár	4,0	3,8	3,9

Az iskolával szembeni elvárásban tehát jelentős különbségeket találunk: míg a magyar családok a hagyományos iskolai feladatok teljesítését várják el az iskolától, vagyis a tudás és az erkölcsi tartalmak átadását, addig a cigány családok a munkára való felkészítést sorolják a második helyre. Ez a rangsorolás valódi különbséget mutat, eszerint a cigány családokban olyan iskolakép él, amely összetartozónak tartja a tudás elsajátítását és a munkára való felkészítést. E mögött az a társadalmi tapasztalat is meghúzódhat, hogy aki tanult, annak van munkája.

Az iskolától várt további lehetőségeket három területen kellett rangsorolni (tanulás, sport, népszerűség). Az iskola nyújtotta felemelkedési lehetőséget természetesen a cigány és a magyar családok egyaránt a tanulás dimenziójában látják. Legkevésbé a sport területén várják el kiemelkedési lehetőség biztosítását az iskolától. A tanulók ugyanerre a kérdésre ellentétes válaszokat adtak. 56 százalékuk elsősorban kiemelkedő sportoló, 43 százalékuk kiváló tanuló szeretne lenni, míg 20 százalékuknak a legfontosabb a népszerűség. A sporthoz való pozitív viszonyban rejlő lehetőségek jobb kihasználása talán új utat kínálhat az iskola elfogadottságának növelésére.

Feltételezésünk szerint az iskolához való viszonyt meghatározza a szülők önmagukról kialakított képe is. A szülők öndefiníciójának meghatározásához hét állítást fogalmaztunk meg (4. táblázat), amelyet 1–5-ig skála segítségével kellett értelmezni. A rangsor nagyon kiegyenlítettnek bizonyult, mindkét csoportban pozitívan ítélték meg a szülők saját tulajdonságaikat. Az első ranghelyre a nyugodt tanuláshoz biztosított feltételek és a sikerek iránt érdeklődő szülői magatartás került. Különbség a rangsor végén található, a cigány családok hétből hatodik helyre rangsorolták a házi feladatok elkészítésében való segítséget, míg a magyar családok negyedik helyre. Nincs különbség a két csoport között annak az állításnak a rangsorolásában, amely így szólt: (olyan szülő) „aki a jelenenlét törődik inkább, mint a jövővel”. Ebből azt a következtetést érdemes levonnunk, hogy a cigányokkal kapcsolatos, gyakran hangoztatott előítélet, miszerint csak a jelennek élnek és nem törődnek a jövővel, nem jelent meg a cigány válaszadók önmagukról kialakított véleményében.

Ugyanezen kérdés alapján a tanulók válaszai azonosságot mutattak szüleikével. Az első két ranghelyre a „sikerek iránt érdeklődő” és a „nyugodt tanulási feltételeket biztosító” kategória szerint rangsorolták családjukat. Szüleik gyakran felkeresik tanáraikat, de fontosabbnak tartják az iskolai sikereket, mint az otthoni viselkedést. A tanulók megítélése szerint is hatodik helyre került a szülők segítségnyújtása a házi feladatok elkészítésében. A szülőkre nem jellemző a jelenre koncentráció, tehát a tanulók szüleiket jövőre orientálnak tartják. A tanulók válaszaiból felerősödött az a tendencia, amelyet a szülők önmagukról is állítottak, vagyis hogy a szülők sokat várnak el gyermekeiktől az iskolai teljesítmény vo-

natkozásában, viszont kevésbé támogatóak a házi feladatok elkészítésében, így közvetve az iskolai teljesítmény elérésében.

4. táblázat: Szülők véleménye önmagukról, valamint gyermekeik megítélése (a válaszok átlagai alapján)

Állítások	Teljes minta (N=237)	Cigány minta (N=137)	Magyar minta (N=100)	Tanulók (N=259)
Aki biztosítja a feltételeket a nyugodt tanuláshoz	4,59	4,59	4,64	4,42
Gyermeük iskolai sikere iránt erősen érdeklődő szülő	4,19	4,21	4,22	4,46
Aki legalább félévente egyszer felkeresi a tanárokat	4,07	4,05	4,08	4,01
Aki segít az iskolai házi feladatok elkészítésében	3,97	3,92	4,07	3,9
Aki segíteni tud az életben, ha az alacsony iskolai végzettség miatt nehéz elhelyezkedni	3,9	4,02	3,78	4,1
Aki fontosabbnak tartja az iskolai sikereket, mint az otthoni viselkedést	3,79	4,06	3,44	3,92
Aki a jellel törődik inkább, mint a jövővel	3,48	3,59	3,35	3,5

Interjúk vizsgálatok cigány felnőttekkel

Az interjúalanyok (17) iskolai végzettsége alapján aluliskolázott csoportnak tekinthetők. Iskolai pályafutásukat az iskolára való felkészítés hiánya jellemzi, háromnegyedük nem járt óvodába és a minta fele iskola-előkészítőbe sem. Ennek ellenére jó tanulónak minősítették magukat, főleg alsó tagozatban, felső tagozatban közepesnek értékelték teljesítményüket. Az iskolai élmények, az iskolához kapcsolódó meghatározó érzelmi kötődések nehezen voltak felszínre hozhatók. A kellemetlen iskolai élményeket kifejezetten hátrították, 7 interjúalany mondta azt, hogy nem volt negatív élménye az iskolában (közülük kettenek 5, illetve 6 osztálya volt). A kellemetlen élmények között jelenik meg a diszkrimináció, amit úgy is fogalmaztak meg, hogy „csúfolták” őket az iskolában. A negatív élmények között nem szerepeltek tanárok, sőt az osztályfőnökök, tanítók csak pozitív szereplői voltak a visszaemlékezéseknek. Sem a negatív, sem a pozitív élményeket nem idézték fel történetyszerűen, így az iskolai pályafutásra vonatkozó emocionális megközelítés ugyanazt az eredményt mutatta, mint a kérdőíves vizsgálat, ahol a válaszadók számának csökkenése révén szintén a hátrítás volt a domináns.

Az iskolai pályafutáshoz kapcsoltuk a pályaválasztás történetét. Mindössze öt interjúalany járt középiskolába (szakmunkásképzőbe), mind az öten kényszerpályán indultak el, ketten nem is fejezték be iskolájukat. Minden szakmai végzettség mögött anyagi kényszer fogalmaztak meg. A teljes minta pálya- és munkahely-választását nagymértékben meghatározza a gyés, illetve az egyéb juttatások igénybevétele.

A szülők iskolai végzettség iránti igénye

Egy szülő kívánja, hogy gyermeke diplomát kapjon, hárman szeretnék, hogy gyermekük szakmai végzettséget (érettségit is) szerezzen, a többiek csak azt várják el gyermekeiktől, hogy tanuljanak. A szülőknek nincs elképzelése gyermekeik jövőendő pályáját illetően, rájuk bízzák a pálya megtalálásának feladatát. Jellemző az interjúalanyok e kérdéssel kapcsolatos attitűdjére a következő interjúrészlet: „Ide tudtuk őket legközelebb behelyezni, hogy be is tudjanak járni, meg haza is tudnak jönni. Mert anyagilag is erre, ilyen kisebb, mert ugye hiába szerettem volna én Debrecenbe vagy Miskolcra, mert félek, hogy mit tudom

én egy olyan iskolába, de az az igazság, hogy nem tehetük meg. A szociális helyzetünk!”. Megjelent a válaszok között a „majd kitanul valamit a munkanélküliben” kijelentés is. A mintában szereplő szülők közül kettőnek mozgássérült a gyermeke, ők lényegesen tájékozottabbak voltak, ülőmunkát, informatikai szakmát szánnak gyermeküknek.

Az iskolával kapcsolatos elvárások

Gyermekeik iskolai pályafutásához kapcsolódóan a szülők nagyon gyenge, illetve folyamatosan gyengülő teljesítményről számoltak be. Jól foglalja össze ezt a folyamatot a következő interjúrészlet: „...elég olyan gyerekesen fogták fel, ahogy jöttek feljebb és feljebb, de kicsinek nagyon jól tanult, mindig odafigyeltem rá, segítettem neki mindig”.

Az iskola hibái között a nagy osztálylétszám, a tanárok gyors haladása és az ott kialakult rossz társaság került említésre. A szülők itt említették a bukásokat is, ami közel 50 százalékban jellemző gyermekeikre. A bukások okaként megjelentek a tanárok, akiket a szülők a rossz teljesítményért okoltak. „Az én gyermekemnél nagyon döntő volt az iskolában a légkör... mert őt abszolút kiközösítették, csudabogárnak vagy nem tudom, minek tartották”. Más megfogalmazásban: „A pedagógus nem szimpatizált velem, meg nemcsak az én gyerekekkel, sokkal. Úgy, hogy sokan el is vitték tőle a gyereket...” „Felső tagozaton, mint említettem, ott is a pedagógusokkal volt problémája, a pedagógusnak nem volt szimpatikus a gyerek”.

A szülők a felső tagozatban már nem tudtak segíteni gyermekeiknek, és a családban más sem akadt, aki segíthetett volna. Az interjúalanyok szerint az anyák segítik a gyerekeket a tanulásban, kivéve a nyelvtanulást, ahol egyáltalán nem tudtak segíteni. Gyermeük tanulási módszereiről ugyanakkor igen hiányosak a szülők ismeretei. Mindezt azért fontos hangsúlyozni, mert az interjúalanyok azok köréből kerültek ki, akik a szülői értekezleten megjelentek vagy tanári közvetítéssel otthonukban fogadták a kérdezőbiztost. A szülők harmada kijelentette, hogy nem tudja hogyan tanul gyermeke, míg mások azt válaszolták „leül és tanul” vagy „olvas”. Viszont a megkérdezett szülők harmada együtt tanult gyermekével, főleg alsó tagozatban.

Az a hely, ahol a gyerekek tanulhatnak, a minta felénél a konyhaasztal volt. Külön szobája egyetlen gyereknek sem volt a megkérdezett cigány családokban, jellemzően pl. szobakonyhas lakást alakítottak át két szobává, hogy a négy gyermeknek legyen önálló szobája. Ebben az esetben is mindkét helyiségben volt televízió, amely folyamatosan szólt. A szülők által megadott tanulásra fordított idő fél órától négy óráig terjed és a szülők fele szerint a gyermekük minden nap tanul. Úgy nyilatkoztak, hogy az iskolával szoros a kapcsolatuk, minden szülői értekezletre eljárnak, sőt egyéb módon is kapcsolatot tartanak a tanárokkal. A szülők számára igen jelentős teljesítménynek tűnik az iskolával való kapcsolattartás, és úgy érzik, hogy folyamatosan együttműködnek az iskolával. „A kapcsolattartás az iskolával tökéletes. Mindig jártam szülőire, mindig elmentem, úgy hogy mindent tudtam. Én legalábbis járok, igen, szoktam beszélni. Fogadóórán is voltam már”.

Összegzés

A cigány családokban készült interjúk alapján megerősítést kaptunk a kérdőíves vizsgálatból levont következtetéseinkhez. Az iskolai pályafutásra vonatkozó eredményeket kiemelve megfogalmazhatjuk, hogy az iskolához kapcsolódó emocionális élmények igen nehezen mobilizálhatóak, ezen belül a kellemetlen élmények felidézését a megkérdezettek fele háritotta. A negatív élmények között megjelent a diszkrimináció. A pozitív élményekben dominált a személyfüggőség, pl. tanító néni, osztályfőnök stb. A szülők iskolai

pályafutására vonatkozó visszaemlékezések nem tűnnek megbízhatónak, és ugyanez vonatkozik gyermekeik iskolai teljesítményének bemutatására is. Tovább erősödött az az ismeretünk, hogy a cigány családok iskolához való viszonya kiegyensúlyozatlan, elemzése során a függőség dominanciája érzékelhető, pl. az iskolai kapcsolattartás terén. Új elem az interjúk tapasztalatai alapján, hogy gyermekeik iskoláztatását a szülők nem kapcsolják össze a későbbi szakma-, illetve munkahelyválasztással. Miután a szülőknek ilyen típusú döntési élményanyaga nincs, ennek szükségességét nem vagy csak alig ismerik fel.

Jakab Péter

Az iskolaérettség eldöntése – kérdőjelek és könnyek

Ha van megbízható vizsgálati eszköz, úgy az „iskolaérettségi” bizonyára az. Egyes feladatokat eredetileg a Binet-Simon-féle, iskolás gyermekek számára konstruált intelligencia tesztből vették át a készítői, több mint fél évszázada. Rendkívül egyszerű próbákkal vizsgálható az ábrázoló kifejező készség, a munkaérettség, az általános tájékozottság, a mennyiségfogalom, a beszédkészség, a verbális- és performációs gondolkodás, a megfigyelő képesség és a vizuális és verbális emlékezet. Megállapítjuk, jobb- vagy balkezes-e a gyerek, s hogy van-e beszédhibája. Mindezt az anyával folytatott részletes mélyinterjú egészíti ki a gyermek fejlődéséről, betegségeiről, szokásairól, a terhességtől napjainkig.

Ép értelmű hat évesek számára a feladatok sikeres megoldása nem jelenthet gondot, annak ellenére, hogy az érettség köztudottan nem ugyanazt jelenti, és nem ugyanakkor következik be minden részképeségnél és egyénileg időben is nagy a szórás a képességek kialakulásánál. Nem is kell tökéletesen teljesíteni ahhoz, hogy egy gyerek megfeleljen. Ki a rajzolásban ügyetlenebb, ki az általános tájékozottság terén bizonytalan, ki képtelen öt percre csendben maradni, de ha a szakemberek a csoportos és egyéni vizsgálatot tisztességesen végig csináltatják, – legyen bár a felvételt végzők képzettsége pedagógus, pszichológus, pszichopedagógus, szociálpedagógus vagy logopédus – kis gyakorlattal szinte teljes biztonsággal meg tudják ítélni, hogy a gyermek kész-e arra, hogy iskolába menjen. Ráadásul a Nevelési Tanácsadóknál, ahol ezt a szűrést végzik, team munka folyik, tehát többen látják a gyereket az alatt a szűk óra alatt, amíg bent van. A gondok nem a vizsgálatban kapcsolatban merülnek föl. Véleményem szerint ez a feladatsor a négy általános (tegyük hozzá: *a régi „négy elemi”!*) elvégzésére szűr. Arra, hogy mi lesz hatodikban, hetedikben, csak következtetni lehet a teljesítményből, és a hozzá tartozó szülői interjúból.

A vizsgálat végeredményének függvényében a lehetőségek a következők:

- maradjon az óvodában még egy évig;
- általános iskola 1. osztályába mehet (esetleg tehetséggondozásban vehet részt);
- általános iskola fejlesztő/korrekciós/felzárkóztató/kis létszámú osztályába mehet;
- speciális szakellátást igényel (újabb bizottság elé kerül további vizsgálatra).

A gond csupán az, hogy mást értettünk ötven–hatvan éve iskolakezdésen, és mást jelent ez ma, amikor „a pedagógiai kultúra válságáról” (*Nagy József, ÉS 2005. április*) kell beszélnünk.

Pszichológus szemmel

Csaknem két évtizeden át végeztem iskolaérettségi vizsgálatokat a békásmegyeri Nevelési Tanácsadó vezetőjeként. Volt olyan év, amikor már február elején el kellett kezdeni, hogy